

MẤY SUY NGHĨ VỀ VIỆC KHẮC PHỤC NHỮNG BẤT CẬP TRONG VIỆC XÂY DỰNG HƯƠNG ƯỚC

*GVC.Nguyễn Sung**

Hương ước là một loại quy phạm xã hội trong đó quy định các quy tắc xử sự chung do cộng đồng dân cư cùng thoả thuận đặt ra để điều chỉnh các quan hệ xã hội mang tính tự quản của nhân dân nhằm giữ gìn và phát huy những phong tục, tập quán tốt đẹp và truyền thống văn hoá trên địa bàn làng, bản, thôn, ấp, cụm dân cư, góp phần hỗ trợ tích cực cho việc quản lý nhà nước bằng pháp luật. Ở Việt Nam, hương ước có nguồn gốc từ tục lệ làng, được văn bản hoá vào thế kỉ 15, xuất hiện phổ biến từ thế kỉ 17 trở đi, ở các làng của người Việt được viết trên giấy, gỗ, bia đá hay những lá đồng. Nhìn chung, hương ước gồm những nội dung chính sau:

Quy định những vấn đề liên quan đến sản xuất nông nghiệp và môi trường sinh thái.

Quy định về cơ cấu tổ chức và các quan hệ xã hội trong làng, thôn, bản, ấp, khu phố, cộng đồng dân cư...

Quy định về việc giữ gìn an ninh - trật tự xã hội trong cộng đồng.

Trong lịch sử phát triển và tồn tại của hương ước ở Việt Nam, ông cha ta đã sử dụng hương ước, cùng với các quy định tập quán khác làm thước đo chuẩn mực điều chỉnh mọi mặt của tổ chức cộng đồng dân cư và các quan hệ trong cộng đồng dân cư:

từ tổ chức lao động, phân chia sản phẩm, địa vị, quan hệ giữa con người với nhau và trách nhiệm của các thành viên trong cộng đồng...Thực tế đó đã chứng minh vai trò to lớn không thể thiếu của hương ước trong tổ chức, điều hành và điều chỉnh đời sống của cư dân trên địa bàn nhất định, và trong điều kiện của nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa hiện nay thì vai trò của hương ước càng không thể thiếu trong đời sống tự quản của các cộng đồng dân cư.

Theo quy định của Hiến pháp năm 1992 (sửa đổi, bổ sung năm 2001), chính quyền nước ta có 4 cấp, cấp xã, phường, thị trấn là cấp cơ sở- tức là cấp cuối cùng mà bên dưới không còn cấp nào nữa. Tuy nhiên hiện nay, bên dưới đơn vị chính quyền cơ sở ở Việt Nam hiện nay còn tồn tại một tổ chức có vai trò hết sức quan trọng của đời sống kinh tế-xã hội nhưng không được coi là là một cấp hành chính đó là: thôn, làng, ấp, bản, phum, sóc, khu phố...Các tổ chức này là "tổ chức tự quản", với tổ chức bộ máy gồm Trưởng thôn, bản, phum, sóc, khu phố và các Hội nghị thôn. Để quản lý và điều chỉnh các mối quan hệ trong cộng đồng dân cư, các tổ chức đó phải xây dựng hương ước của đơn vị mình theo đúng các quy định của pháp luật.

Hiện nay, nhiều địa phương trong cả nước đã và đang xây dựng và hoàn thiện hương ước, quy ước làng văn hóa trên cơ sở

* Phó trưởng khoa NN-PL

kế thừa những mặt tích cực của hương ước cũ, phù hợp với quy định của pháp luật hiện hành. Tại nhiều địa phương, hương ước không những góp phần phát huy thuần phong mỹ tục, đề cao các chuẩn mực đạo lý và đạo đức truyền thống của dân tộc mà còn là công cụ hỗ trợ đắc lực cho các cuộc vận động duy trì an ninh trật tự, vệ sinh, môi trường, phòng chống các tệ nạn xã hội, phát triển sản xuất, khuyến khích học hành, giải quyết các tranh chấp, vi phạm nhỏ trong nhân dân, xóa đói- giảm nghèo...

Để những quy định của hương ước trở thành các quy tắc xử sự chung do cộng đồng dân cư cùng thoả thuận đặt ra để điều chỉnh các quan hệ xã hội mang tính tự quản, góp phần hỗ trợ tích cực cho việc quản lý nhà nước bằng pháp luật, thì việc xây dựng hương ước phải bảo đảm tính hợp pháp, hợp lý và có tính khả thi. Việc xây dựng hương ước phải tuân thủ những quy định của pháp luật Nhà nước.

Nhìn chung các địa phương trong quá trình xây dựng hương ước, nội dung hương ước đã tuân thủ những quy định của pháp luật. Tuy nhiên, về mặt trình tự thủ tục của các bước trong quá trình xây dựng và tổ chức thực hiện hương ước còn một số vấn đề phải chấn chỉnh.

- *Một là*, bước thành lập nhóm soạn thảo và tổ chức soạn thảo hương ước. Trưởng thôn, làng, ấp, bản, cụm dân cư chủ trì cùng Bí thư chi bộ, Trưởng Ban công tác Mặt trận thống nhất các nội dung cơ bản cần soạn thảo, đồng thời chỉ định các thành viên nhóm soạn thảo.

Thành viên Nhóm soạn thảo là những người có uy tín và kinh nghiệm sống, có trình độ văn hoá, hiểu biết về pháp luật và phong tục, tập quán ở địa phương, có phẩm

chất đạo đức tốt. Nhóm soạn thảo cần có sự tham gia của đại diện một số cơ quan, tổ chức và đại diện của các thành phần trong cộng đồng dân cư như: cán bộ hưu trí, cựu chiến binh, các chức sắc tôn giáo, già làng, trưởng bản, trưởng tộc và những người khác có uy tín, trình độ trong cộng đồng. Trưởng thôn chủ trì, phối hợp với Ban công tác Mặt trận, dưới sự lãnh đạo của chi bộ Đảng ở cơ sở chỉ đạo Nhóm soạn thảo xây dựng hương ước. Đồng thời, cần tham khảo nội dung các hương ước cũ (nếu có) cũng như nội dung của các hương ước của địa phương khác để lựa chọn, kế thừa được những nội dung tích cực, phù hợp đã trở thành phong tục, tập quán tốt đẹp. Ở những nơi phong tục, tập quán của đồng bào dân tộc thiểu số được thể hiện bằng luật tục thì chọn lọc đưa vào hương ước những quy định của luật tục phù hợp với pháp luật và thuần phong mỹ tục. Việc chọn và chỉ định Nhóm soạn thảo hương ước hiện nay còn chưa được chú trọng đầu tư. Khi thiếu sự đầu tư trên, việc xây dựng nội dung của hương ước sẽ nảy sinh nhiều bất cập như: chủ quan, duy ý chí, cục bộ dòng họ, thiếu dân chủ... Bất cập đó dẫn đến việc tổ chức thực hiện hương ước sau khi cấp có thẩm quyền đã phê duyệt thiếu hiệu lực và hiệu quả. Để khắc phục tình trạng này, đòi hỏi việc xây dựng hương ước trước hết phải được thực hiện đúng trình tự và yêu cầu mà pháp luật đã quy định, mặt khác phải làm tốt công tác vận động quần chúng nhân dân tích cực tham gia xây dựng.

- *Hai là*, việc tổ chức lấy ý kiến của các cơ quan, tổ chức và nhân dân vào dự thảo hương ước. Dự thảo hương ước được gửi đến cơ quan chính quyền, cấp uỷ, lãnh đạo các tổ chức chính trị - xã hội ở cấp xã;

nếu điều kiện cho phép thì gửi đến từng hộ gia đình để lấy ý kiến đóng góp.

Việc thảo luận đóng góp ý kiến nhằm hoàn thiện dự thảo hương ước có thể được tổ chức bằng các hình thức thích hợp như họp thảo luận ở tổ, đội sản xuất, tổ dân phố, ngõ xóm, nhóm các hộ gia đình, họp thảo luận ở các tổ chức đoàn thể ở thôn, làng, ấp, bản, cụm dân cư; niêm yết, phát trên đài truyền thanh, mở hộp thư để thu thập ý kiến đóng góp. Ở bước này, điểm bất cập lớn nhất là vấn đề tập hợp đầy đủ ý kiến của mọi tầng lớp cư dân trên địa bàn về việc góp ý cho dự thảo hương ước. Bất cập này xuất phát từ việc phát hành dự thảo văn bản trong cộng đồng dân cư quá ít ỏi (nguyên nhân thường xuất phát từ ngân sách Nhà nước đầu tư cho công việc này còn quá thấp) và thời gian dành cho bước này còn quá ngắn. Thiết nghĩ, các cộng đồng dân cư khi tiến hành công việc xây dựng hương ước phải huy động sự đóng góp của cộng đồng đúng quy định pháp luật và phù hợp phương châm "Nhà nước và nhân dân cùng làm"; mặt khác, cần tăng thời gian cho bước góp ý hương ước đối với cộng đồng dân cư.

- *Ba là*, hương ước của nhiều địa bàn dân cư còn mang tính khuôn mẫu, còn na ná như nhau, chưa thể hiện được đặc thù, bản sắc riêng của từng cộng đồng dân cư. Đây có thể nói là điểm bất cập chung của các hương ước. Đánh rằng khi xây dựng hương ước, các cộng đồng dân cư phải tuân thủ theo quy định của pháp luật (tính khuôn mẫu) nhưng đặc thù, bản sắc riêng của từng thôn, làng, bản, ấp thì luôn có- đặc biệt là truyền thống mà cha ông để lại. Do vậy khi xây dựng hương ước, những người có trách nhiệm biên soạn phải đặc biệt chú trọng vấn đề này. Được như vậy, hệ thống các hương

ước của các thôn, làng, bản, ấp đất nước ta tránh được tình trạng "đồng phục" như hiện nay, mới làm cho hệ thống đó phong phú, đa dạng, nhiều sắc màu văn hoá.

- *Bốn là*, sau khi được cơ quan nhà nước có thẩm quyền phê duyệt, các cộng đồng dân cư phải thực hiện tốt việc nhân bản hương ước cho tất cả các hộ gia đình trong cộng đồng dân cư của mình, để mọi gia đình có trách nhiệm thực hiện hương ước và giám sát việc thực hiện hương ước. Hiện nay, nhiều cộng đồng dân cư chưa thực hiện tốt công việc này. Nhiều cư dân trên địa bàn hoàn toàn không biết và không có văn bản hương ước- văn bản quy định quyền và nghĩa vụ của mình đối với cộng đồng dân cư.

Cùng với việc thực hiện các chủ trương, chính sách của Đảng, pháp luật của Nhà nước, việc thực hiện các hương ước của các cộng đồng dân cư không những góp phần phát huy thuần phong mỹ tục, đề cao các chuẩn mực đạo đức, truyền thống văn hoá của dân tộc mà còn là công cụ hỗ trợ đắc lực cho cuộc vận động "Toàn dân đoàn kết xây dựng cuộc sống mới ở khu dân cư", góp phần đảm bảo an ninh- trật tự an toàn xã hội, vệ sinh môi trường, phòng chống các tệ nạn xã hội; phát triển sản xuất, khuyến học; giải quyết các tranh chấp, va chạm nhỏ trong đời sống hàng ngày của nhân dân. Xây dựng và thực hiện tốt hương ước là chủ trương lớn đúng ý Đảng và hợp lòng dân đã khơi dậy tiềm năng ở cơ sở, phát huy bản sắc riêng của từng địa phương, góp phần vào việc thực hiện thắng lợi công cuộc đổi mới đất nước, xây dựng xã hội công bằng, dân chủ văn minh, đưa đất nước ta tiến vững chắc lên CNXH.